

23 võimalust, kuidas raamatukogud saavad teadusandmete haldamist toetada kasutajaid aidata

Ülevaade praktilistest ja tasuta kättesaadavatest internetiallikatest ja vahenditest, mille abil saate teadusandmete haldamise juba täna oma igapäevasesse raamatukogutöösse lülitada.

Teadusandmete jagamine

Õppematerjalid

Raamatukoguhoidjad uurivad, kuidas rakendada raamatukogunduse põhimõtted probleemide lahendamisel ja pakkuda uusi teadusandmetega seotud teenused.

1. LIBER pakub raamatukogudele kümnet kõige olulisemat soovitud teadusandmete haldamise alustamiseks bit.ly/RDAthing1
2. Asjakohased põhimõisteid esitab ja kaardistab e-Science Thesaurus, bit.ly/RDAthing2
3. Arusaamist teadusandmete elutsüklist pakub DCC Curation Lifecycle Model, bit.ly/RDAthing3
4. MANTRA elektroonilised õppe-moodulid raamatukoguhoidjatele, bit.ly/RDAthing4
5. Lugege kõige värskeimat kirjandust Digital Curation Bibliography leheküljelt, bit.ly/RDAthing5
6. Kümneid näiteid teadusandmeid puudutavatest juhendmaterjalidest, mida raamatukoguhoidjad on oma kasutajate jaoks koostatud, võib leida lehekülgedel SpringShare LibGuide Community Site, bit.ly/RDAthing6

Õppematerjalid
Andmetealane teavitus ja üldine teavitamine
Andmehaldusplaanid
Andmekirjaoskus
Metaandmed
Andmete tsiteerimine
Andmete litsentseerimine ja privaatsus
Digitaalne säilitamine
Andmerekopieerimised
Praktikakogukond

See info toetab raamatukoguhoidjate tööd teadusandmete haldamisel.

Andmealane teavitus

Raamatukoguhoidjad vastavad oma kasutajate andmealastele küsimustele ja uurivad ning hindavad teadlaste ja üliõpilaste andmevajadusi.

7. Alustage teadlastega andmealast vestlust järgides juhendit Conducting a Data Interview bit.ly/RDAthing7
8. Õppige teadlaste vajadusi paremini tundma lugedes juhendit Data Curation Profile, bit.ly/RDAthing8 või koostage ise endale sobivad abimaterjalid.
9. Koostage raamatukoguhoidjatele teavitustööd hõlbustavaid materjale, nagu näiteks DataOne Librarian Outreach Kit, bit.ly/RDAthing9

10. Andmetesse puutuvatele küsimustele vastavad asjatundjad DataQ foorumil, bit.ly/RDAthing10

Andmehaldusplaanid

Raamatukoguhoidjad õpivad tundma rahastajate nõudmisi ja aitavad teadlastel koostada ja täita efektiivseid andmehaldusplaanide.

11. Andmehaldusplaanide koostamiseks on soovitatav kasutada tööriista DMPonline, mis võimaldab teadlastel vastata konkreetsetele küsimustele. Seda kasutavad uurimisasutused Euroopas ja ka Euroopa Komisjon Horisont 2020 projektide andmehaldusplaanide koostamisel. USA-s on kasutusel sarnane tööriist DMPTool. Eestikeelsed juhendid vastavalt DMP online küsimustikule on TÜ raamatukogu kodulehel: utlib.ut.ee/andmehaldusplaan

Andmekirjaoskus

Raamatukogudes liidetakse infokirjaoskuse kursustele ka andmeid puudutavat osa, et mõista, millal kasutajad vajavad andmeid ja kas nad oskavad andmeid leida, hinnata ning kasutada.

12. Data Information Literacy projekti käigus valminud raamatus pakutakse raamatukoguhoidjatele ja õpetajatele näidisõppekava, kuidas lisada infokirjaoskuse õpetamisse ja teavitustöösse ka andmeid puudutavat osa, bit.ly/RDAthing12

Metaandmed

Raamatukoguhoidjad abistavad teadusandmete korrastamisel, klassifitseerimisel ja kirjeldamisel ning nõustavad metaandmete standardite valikul, et andmed oleksid kergemini leitavad, mõistetavad ja säilitatavad.

13. Tehke **Metadata Standards Directory**, bit.ly/RDAthing13 abil kindlaks, milline metaandmete vorming on sobiv ja piisavalt standardne, et seda kasutajatele soovitada.

Andmete tsiteerimine

Raamatukoguhoidjad aitavad edendada andmetega töötamist julgustades ja õpetades andmete tsiteerimist, andes andmehulkadele identifikaatoreid, linkides kokku andmeid ja dokumente ning aidates kasutajatel õigesti viidata andmete algautoritele.

14. **DataCite** aitab teadlastel muuta oma andmehulgad tsiteeritavaks andes neile digitaalse objekti identifikaatori (DOI), et kasutajatel oleks lihtsam viidata andmete algautoritele ja hõlpsam mõõta oma töö mõjukust, bit.ly/RDAthing14

Andmete litsentseerimine ja privaatsus

Raamatukoguhoidjad aitavad teadlastel oma andmeid jagada selgitades sobivate litsentside kasutamist ja seda, kuidas kaitsta konfidentsiaalseid isikuandmeid ning muid tundlikke andmeid.

15. *Digital Curation Centre*'i juhend **How to Licence Research Data** aitab raamatukoguhoidjatel koos teadlastega valida jagatavatele andmetele sobivaimat litsentsi, bit.ly/RDAthing15

16. JISC haldab tundlikke andmeid puudutavaid diskussioone sisaldavat **DATA-PROTECTION email list**'i, bit.ly/RDAthing16

Digitaalne säilitamine

Kindlustamaks andmekogude kättesaadavust ja kasutatavust viie, kaheksa, viiekümne ja saja aasta pärast või kauemgi, töötavad raamatukoguhoidjad koos arhiveerimisega tegeleva kogukonnaga välja vastavad praktikad ja taristu.

17. **Open Archival Information System**'i (OAIS) mudelit ja usaldusväärseid digitaalse reposiitooriumi sertifikaate, nagu ISO 16363 ja *Data Seal of Approval* kasutades tehke endale selgeks digitaalses arhiivides kasutatavad standardid ja sõnastikud.
18. **COPTRI**, bit.ly/RDAthing18 abil on võimalik leida digitaalset säilitamist hõlbustavad abivahendid.

Andmereposiitooriumid

Paljud raamatukogud pakuvad oma kasutajatele andmekogude avaldamiseks ja arhiveerimiseks institutsionaalseid reposiitooriume või aitavad neil leida teisi, spetsiifilistele rahastajatele, erialadele või valdkondadele sobivaid reposiitooriume.

19. Sobivate reposiitooriumite leidmiseks kasutage rezdata.org teadusandmete reposiitooriumite registrit bit.ly/RDAthing19
20. Avaldage ja jagage andmeid tasuta online andmereposiitooriumides nagu **figshare**, **Zenodo**, **Open Science Framework** või **DataVerse**

Praktikakogukond

Raamatukoguhoidjad suhtlevad omavahel ja on seotud ka laiema teadlaste, tehnoloogide, rahastajate, kirjastajate ja muude kogukondadega, et koos töötada välja lahendusi teadusandmete haldamiseks ja jagada parimaid praktikaid.

21. Üheks näiteks riiklikul tasemel teadusandmete haldamises kogukonna toetamise kaudu on **Australian National Data Service**, bit.ly/RDAthing21
22. Teadusandmete probleeme käsitlevate ja raamatukoguhoidjaid kaasavate aastakongresside seas on International Digital Curation Conference (IDCC), Research Data Access & Preservation Summit (RDAP), International Association for Social Science and Information Services & Technology (IASSIST) ja Research Data Alliance (RDA).

23. Astuge Teadusandmete Alliansi liikmeks (Research Data Alliance)!

Astuge rahvusvahelise kogukonna liikmeks, tehke koostööd, et ületada sotsiaalseid ja tehnilisi takistusi andmete jagamisel. Liikmeks astumine on tasuta, külastage RDA kodulehte ja registreeruge gruppi *Libraries for Research Data Interest Group*, bit.ly/RDAthing23

Kontaktinfo:

Eesti RDA Node Tartu Ülikooli raamatukogu:

rda-estonia@ut.ee

www.rd-alliance.org/groups/rda-estonia